

LAHKO I USPJEŠNO UČITI O ISLAMU

Ishak ALEŠEVIĆ

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine.

Zato im praštaj i moli se da im bude oprošteno i dogovaraj se sa njima...

(Kur'an, Alu Imran, 159.)

Prema Kur'anu, između više definisanja islam se određuje kao "vjera - djelo Allahovo prema kojoj je On ljude načinio!" Dakle, nešto što je čovjeku toliko blisko i njegovo, poput udisanja zraka ili pijenja vode, u čemu svaki čovjek jednako dobro uživa i isto tako zna i osjeća da su mu zrak i voda neophodni za život. Islam, ta "prava vjera", kako dalje potcrtava Kur'an u suodnošenju je sa tijelom, umom, srcem i dušom čovjeka, kojega je sam Allah načinio usklađenog sa vjerom koju mu je podario.

Tako islam nije poput stranoga tijela usađenog u čovjeka protiv kojega se njegovo tijelo i biće buni i hoće da ga se riješi, da ga odstrani od sebe, ili iz sebe, kako je to čest slučaj sa filozofijom i svjetonazorstvom izgrađenim mimo Objave i nasuprot njoj.¹ "Lahko pravovjerstvo islama, Allahu je takva najmilija vjera", kao i njeno ispoljavanje kroz "umjerenost i nepretjerivanje", kao i "donošenje radosti" ljudima², međutim "većina ljudi to ne zna!"³ Zbog ovog neznanja od strane većine onih izvan islama i jednoga dijela onih unutar islama, islam se doživljava sumorno teškim i tegobnim. Osim ovoga, usljed nedovoljno razvijenih metoda i tehnika rezultati učenja su, nasuprot uloženom trudu, mali. Stoga je od neobično velikog značaja raditi na rješavanju problema: kako što lakše i što uspješnije učiti o islamu. Pokušat ćemo u ovome radu ponuditi ideje za rješenje ovoga problema svjesni da se ovim tek djelimično i ovlaš dotičemo predmeta.

Spoznaju omogućiti svima

U posljednjih četiri decenije učinjeno je mnogo na tome da se dokaže kako čovjekova inteligencija nije jedna dātā, jedna konstata koja se ne da produbiti. Praćenjem spoznajnog razvoja⁴ došlo se do otkrića da uz usvajanje niza u osnovi laganih postupaka cjelinu i suštinu ponuđene građe djeca mogu uspješno da usvoje. Ovo podrazumijeva, prije svega, na jednostavan način iznesen uvid u suštinu učenja islama. Podsjetimo se da je Muhammed, a.s., u prvih 13 godina misije u Mekki uglavnom insistirao kroz Kur'an i hadis na vjersko-moralnom jačanju i uzdizanju zajednice vjernika. U to vrijeme donesena su samo tri šerijatsko-pravna propisa, dok su sve ostalo odnosilo na izgradnju vjere u Jedinoga Boga i na izgradnji osjećaja dužnosti i odgovornosti, jer i najbolji zakoni ne donose korist po jedinku i društvo ukoliko izostaju vjera i moral. U toku misije Božijeg Poslanika bilo je onih koji su hotimično odbijali učenje islama i bili prevrtljivi licemjeri, ali nije bilo onih koji nisu znali i spoznali temeljno učenje islama. Istim postupkom moraju se rukovoditi muallim i roditelj jer islam nije privilegija male ekskluzivne grupe povlaštenih.

Bez favoriziranja sklonih i nadarenih

Prisustvom na satu vjeronauke brzo ćemo uočiti da muallim uglavnom potencira uspješnije i nadarenije polaznike. Njima se obraća kada izlaže novo gradivo lekcija i od njih traži da lekcije ponavljaju kod utvrđivanja i usvajanja izloženog, a kod nagrađivanja za postignuto dobre polaznike nagrađuje visokom ocjenom i pohvalama.

Roditelji skoro na isti način postupaju kada

se olahko “predaju” ističući: “Moja kćerka Fatima veoma je dobra u mektebu i školi i prava je vjernica, dok ovo drugo dvoje djece su mi slabi đaci i loši vjernici.” Evo, ovakvim se riječima jednom muallimu u Bosni i Hercegovini obratila jedna majka. Kasnije je isti muallim ustanovio da je kod drugo dvoje djece bilo i volje i inteligencije koju majka nije vidjela kroz naglašeno isticanje i datu podršku samo jednome djetetu, kćerci Fatimi, zbog čega su drugih dvoje djece iskazali svoj protest i nezadovoljstvo bojkotom na planu učenja u školi i mektebu.

Ugledni čikaški profesor pedagogije Benjamin S. Bloom nakon detaljnog istraživanja hrabro je ustvrdio: “Ukoliko se dadnu ispravni uvjeti svakom od učenika, svaki će učenik polučiti uspjeh!”⁵ Ovo podrazumijeva što usklađeniji odnos na relaciji učitelj- učenik i roditelj-dijete, a to su: poklonjena pažnja djetetu, interes za ono što dijete uči, ponavljanje gradiva i inzistiranje na njegovom učvršćivanju, davanje podrške i ohrabrenja djetetu, razvijanje samosvijesti kod djeteta.

Klasična škola islama bazirala se na učenju u halci. U zatvorenom krugu, u čijem pročelju je učitelj, sjede učenici.

Oni stječu zajedno znanje, a jedan po jedan napuštaju krug istom kada ovladaju znanjem i dobiju idžazet od učitelja, čime stječu stepen za samostalno učiteljstvo i napuštanje kruga slušatelja. Vrijeme provedeno u halci nije određeno izvanjski trajanjem godina školovanja, nego vremenom potrebnim da učenik posve ovlada potrebnim znanjem i sposobnosti prenošenja znanja na druge.

Danas, pedagozi i psiholozi sve značajnije preferiraju pojačan odnos prema jedinci u odnosu na grupu.

Slušanje i čitanje

Prvo od Objave što je Božiji Poslanik čuo bilo je: “Uči i druge poučavaj!”⁶ Potom je ovo što je bilo upamćeno i shvaćeno bilo zapisano, i tako su riječi izgovorene i zapisane postale osnovom sa koje se gradila i uzdizala zgrada islama.

Slušanje i čitanje pouzdanih sadržaja i danas su najizraženiji oblici preko kojih se usvaja učenje islama.

Lahko i dobro uče oni koji:

- sporo, poluglasno čitaju i pri tome paze na svaku izgovorenu riječ. Potom ovo u mislima ili tiho izgovarajući sažmu u vlastiti izričaj upamćenog.

- ono što je prethodno čitano i učeno, ukoliko nije posve jasno usvojeno, vraćaju se natrag i teže da obujme cjelinu bez propusta i nejasnoća.

- Kod čitanja i učenja potrebno je aktivno usvajati nove informacije, a to znači: razmišljati o pročitanom, spoznati sadržinu pa je potom usvojiti.

- Kada se uoči da je čitanje samo sebi svrhom i da od pročitanoga ostaje vrlo malo memorisanoga, potrebno je prekinuti sa učenjem.

- Od velike je važnosti osigurati mir, ugodan prostor i dobro odabrano vrijeme za učenje.

Kako je učenje i usavršavanje imperativ koji se odnosi na sve muslimane bez obzira na godine i pol to je sasvim prirodno da onaj ko uči inzistira na tome, i to naglašeno, da je zauzet učenjem i da ga se ne ometa, i da ga se u tome poštuje.

U potrošačkom društvu rado cijene vrijeme posvećeno radu koji donosi profitabilnu korist, dok se ovaj duhovni rad na odgoju duše, srca i pročišćenju uma drži manje vrijednim i značajnim, jer od njega ne vidimo direktnoga upliva u biznisu i materijalnoj korisnosti. Ovome se muslimani svakako moraju odupirati odvajajući vrijeme za učenje u vjeri, koja je nepregledno polje širine i okean dubine.

- Da bi se dobro učilo i sa lakoćom usvajalo veoma je važno glatko, tj. automatsko čitanje. Ovo čitanje nije pitanje nadarenosti nego uvježbanosti u čitanju. Utvrđeno je da dijete koje u sedmici provede četiri sata u čitanju različite, uzrastu primjerene literature, počinje dva puta brže shvatati usvajati pročitano jer nije zauzeto time da se bori kako će uspjeti pročitati, nego kako će pojmiti. Da je neko dijete postiglo nivo automatskog čitanja treba da to potvrdi shvatanjem značenja teksta. I pored velikog upliva televizije i elektronskih medija, musliman mora neprestano da potvrđuje da je sljedbenik Knjige, a to znači neprestano druženje sa knjigama.

- Onaj ko uči mora znati da islamsko učenje nije samo memorisanje nego i prakticiranje. Ne uči se samo da bi se znalo nego i da bi se po tome što se zna i usvoji radilo i postupalo. Ako se uči sa ovom spoznajom o visokoj važnosti onoga što

ne uči, rezultat napora u savladavanju ponuđenih sadržaja bit će visok.

- Prema mišljenju stanovitog broja stručnjaka (Bloom) danas se u nastavi 95 postotaka vremena nastavnici bave "nižim duševnim procesima" umjesto "višim duševnim procesima". Veća se pažnja posvećuje, imenima, dimenzijama, nabranjima, pravilima, dok se o suštinama, rješavanju problema i analizi slučajeva ne vodi računa. Primjerice, važnije je odgovoriti na pitanje: zašto klanjamo? negoli usvojiti tehniku obavljanja namaza. Odgovorimo li na pitanje o svrsi i važnosti zekata, s lakoćom ćemo dobiti davaoce zekata!

- Pored izražene potrebe za učenjem, koju moramo izgraditi kao trajno osjećanje i htijenje da se uči i saznaje i da se naznačeno dalje dograđuje, izražena je i potreba za ponavljanjem. Čovjek tako lahko gubi zapamćeno da ukoliko ne bi sistematski i redovito ponavljao, vrlo bi malo ostajalo prethodno naučenoga.

Metodom samopovjerenja ili ispitivanjem od strane muallima ili roditelja, saznajemo nivo znanja. Nakon ovoga ponavljanjem ranije učenih poglavlja, njihovim ponovnim utvrđivanjem i ovladavanjem, kreće se na nove lekcije iz novih poglavlja. Tako se izgubljene niti ponovno uvežu i dobija se cjelina. Ponavljanje ne smije biti kratko i općenito, nego se mora vršiti ciljano ponavljanje, a to je ponavljanje nakon ustanovljavanja koliko učenik zna, gdje su mu propusti i nedostaci.

Zdrava duhovna klima u kući

Zdrava duhovna klima u kući podrazumijeva uz ljubav i pažnju kojom roditelj okružuje svoje dijete i davanje podrške u naporima za njegovo duhovno, intelektualno i moralno uzdizanje i napredovanje. Sistemom nagrade za postignuća i uspjehe izrazom sreće i zadovoljstva na licu roditelja, riječima pohvale i skromnim, praktičnim darovima, dijete se podržava i ohrabruje za napore i postignuća. Istovremeno, dijete moramo naučiti na to da će mu naša naklonost i nagrada biti uskraćena u slučaju zanemarivanja njegovih dužnosti i obaveza, kao i kod slabljenja u nastojanjima za visokim postignućima.

Dalje, u porodici se, da bi se izborila za primat viših vrijednosti, mora izgraditi klima preferiranja vjere, morala i nauke. U porodici, u kojoj

obavljanje namaza, učenje i studiranje Kur'ana, rješavanje školskih zadataka i priprema za mektebsku nastavu, kao i spremanje za ispite na fakultetu te čitanje novina, časopisa, knjiga, kao i vođenje korisnih razgovora u kojima učestvuje cijela porodična zajednica, imaju prednosti pred praćenjem televizijskog programa, igrom i zabavom i pretjeranim sjedenjem i neaktivnošću, izgrađena je klima povoljna za uspješan razvoj djeteta.

Zdrava porodična klima bolja je od najboljeg koeficijenta inteligencije kod djeteta, ili dobrog nastavnika i muallima. Dobre i sredene prilike u porodici osnovom su za uspjeh ne samo u školi i vjeroučenju nego i društvu te u životu općenito.

Bilješke:

- 1 Nietzsche, Friedrich, 1844. - 1900. njemački filozof, znao se nerijetko požaliti svojoj majci kako mu se misao sa teškom mukom porada. Nietzscheova misao s jedne strane bila je oštrom kritikom licemjerstva građanskog društva i "preokret svih vrednota", a s druge strane dala se lahko i interpretirati kao misaona i duhovna podloga fašizmu.
- 2 U poglavlju "Vjera je lahka", na početku prve knjige Buharijine zbirke hadisa, navode se tri hadisa koja smo u dijelovima citirali. U komentaru ovih hadisa navodi se da je islam primjeren svakom uz uvažavanje stanja zdravlja, snage i spola osobe kojoj se određena dužnost propisuje. Vidjeti kod: Hasan Škapur, Sahihu-l-Buhari, Buharijina zbirka hadisa, knj. I, str. 60. i 61., Sarajevo, 1974.
- 3 Sura Er-Rum, ajet 30. koji u cijelosti glasi: "Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio, - ne treba da se mijenja Allahova vjera, to je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna." Prema: Kur'an s prevodom, Besim Korkut.
- 4 Projekat "Spoznajni razvoj", voditelj: Jack Lockhead. Univerzitet Amharst. Massachusetts.
- 5 Čikaški univerzitet je 1981. pod rukovodstvom prof. B.S Blooma organizirao dva nezavisna istraživanja, po načelu slučajnosti. Ispodprosječni učenici su postali natprosječni, a prosječni su nadmašili 98 posto prosječnih učenika iz drugih škola. Ovo je postignuto zahvaljujući pruženoj pažnji i podršci učenicima na način kao da je riječ o privatnoj nastavi.
- 6 Buharijina zbirka hadisa, ibid. Str. 23.

Summary

EFFORTLESS AND SUCCESSFUL LEARNING ABOUT ISLAM

Ishak Alešević

Effortless and successful learning about Islam requires the need to have this religion, quite instinctive and natural to a man, indeed be presented as such.

First of all, the substance of Islam is to be presented in a simple and understandable method. This is then to be made accessible to all, since Islam is not a privilege of a small and selected group. In the process of teaching Islam, one is not to favor those who are more talented. In fact, every student needs to be given particular attention bearing in mind that there will be those who will have easier and faster understanding of the matter being taught. On the other hand, there will be those who will require more time and effort. It is very important to master a reading technique and memorizing, which include: slow reading, reading with understanding (in other words reflecting on what has been read, understanding the substance and finally the memorizing itself).

In addition to this kind of reading there is an automatic reading as well. This is the smooth reading. This reading allows for an easy understanding because one is not concerned with the reading of the text, being that the reading technique has already been mastered. The only thing left is to understand and memorize the text.

It is very important, after the text has been memorized, to have the lesson reviewed as well as to supplement it with newly gained knowledge. Additionally, another important thing to have in mind is that what has been learned so far does not represent only a pure memorization of the facts and learning of the contents by heart, but rather that it represents the realization that now this knowledge needs to be applied in the practice.

It is of the utmost importance to free oneself of the lower spiritual processes to the advantage of the higher ones. This means that one needs to be involved in the substances, in the resolving of the problems, in the analysis and not only concern oneself with the techniques for the performance of the rituals or with numbers, dates and names.

Finally, healthy home atmosphere where the religion, moral and science are preferred represents the source that can offer more to the individual than its own intelligence or a good teacher.

موجز

تعليم الإسلام بسهولة ونجاح

إسحاق أليشيفيتش

لكي نُعلِّمَ الإسلام بسهولة ونجاح، يجب علينا أن نقدم هذا الدين بحقيقته على أنه دين الفطرة واليسر. وقبل كل شيء علينا أن نقدم الحقيقة عن الإسلام بأسلوب مبسط ومفهوم وميسر للجميع، لأن الإسلام ليس حكراً على مجموعة مفضلة صغيرة من الناس. وعند الحديث عن الإسلام ينبغي علينا ألا نؤثر الموهوبين وأصحاب الميول، بل علينا أن نهتم بكل تلميذ على حدة، مدركين أن البعض يفهم ويتعلم بسرعة وسهولة، والبعض الآخر بصعوبة وبطء. ومهم جداً التمكن من فن القراءة والحفظ وهذا يعني: القراءة المتمهلة، القراءة مع الفهم، أي التفكير فيما يُقرأ، والتعرف على المضمون، ومن ثم اعتماده. بالإضافة إلى هذه القراءة، هناك أيضاً القراءة الآلية، أي السهلة التي تعطي فهماً سهلاً للمقروء بسبب عدم الانشغال بكيفية قراءة النص، حيث أن فن القراءة قد تم التمكن منه جيداً، ولم يبق سوى التركيز على فهم النص واعتماده.

ومن الضروري أيضاً بعد اعتماد ما قرأناه، أن نكرر ذلك ونوسّع ما تبينناه بمعلومات جديدة. عند تعليم الإسلام يوجد أمر هام آخر ألا وهو: أن ما يتعلمه المرء عن الإسلام ليس مجرد تخزين للحقائق في الذاكرة أو حفظ لأحكام الدين عن ظهر قلب، بل على المرء أن يدرك تماماً ضرورة التطبيق العملي لما يتعلمه.

ومن الأهمية الكبيرة بمكان، التحرر من العمليات النفسية الدنيا والتركيز على العمليات النفسية العليا، أي التركيز على المضمون والجوهر، والاهتمام بالتحليل وحل المشاكل، وليس فقط بتقنيات أداء العبادات والأرقام والتواريخ والأسماء.

وفي الختام، فإن الجو الإسلامي السليم في الأسرة المسلمة، التي تفضل الدين والأخلاق والعلم، يقدم للفرد أكثر مما يحصل عليه بذكائه وجودة معلمه.